

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Clara Et Praeclara Methodus Parandæ Eloquentiæ,
Secundùm Doctrinam & Præcepta Cypriani Soarii è
Societate Jesu, Ad Captum Et Praxim Faciliorem
Accommodata**

Worpitz, Georg

Coloniæ Agrippinæ, 1700

§. 3. Regulæ artificiosæ Pronuntiationis & Actionis ex Cicerone &
Quintiliano potissimùm collectæ à Patre Joanne Voello Soc. Jesu.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68908](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68908)

fit exiguum. Tullius argutias digitorum vetat, ne ad numerum cadat oratio. Quod reliqua membra attinet, Fabio scenicum est ventrem projicere, pectus cadere, at femur ferire indignatos decet, & excitat Auditorem. Supplisio pedis in contentionibus inchoandis & finiendis, est opportuna, incessus permittitur Oratori, sed rarus: discursare autem ineptissimum est. Hinc facetè Flavius Virginius interrogavit de quodam, quot millia passuum declamâset. Verùm hoc de scenica actione non est accipiendum, in qua statio perpetua, truncam actionem facit.

*§. III. Regula artificiosa Pronuntiationis, & actionis ex Cicero-
ne & Quintiliano potissimum collecta,*

A Patre Joanne Voelo Soc. JESU.

CUM in dicendo præcipuum id esse videtur, ut non modò verba rebus, sed vox verbis, motusq; voci sit accommodatus: utilissimum fore visum est, actionem oratori propriam regulis quibusdam breviter complecti. Quarum primæ spectant ea, quæ dicendi actum præcedunt, mediæ pronuntiationem ipsam & actionem: postremæ verò ea, quæ dicendi actum consequuntur.

De

De iis, quæ præcedunt actum dicendi.

Regula I.

Ante omnia suam orationem orator memoriâ teneat, ita ut expeditè eam, sine interruptione, vel hæsitatione possit recitare.

II.

Deinde pronunciando se privatim exerceat, optimum autem exercitationis genus esse ducat, quod ipsi operi sit quàm simillimum. Rerum igitur dicendarum varietatem privatim observare, iisque sonum vocis & gestum regulis, quæ sequuntur præscriptum, accommodare consuescat.

III.

Expedit rerû, ac personarum, de quibus agitur, locos diversos ante se dextrâ, lævâq; positos animo concipere, ad quos oratio, manus, oculi, motusque omnis convertatur.

IV.

Quicumque dicendo volet excellere, vocis suæ quantitatem, qualitatem & usum privatâ exercitatione, ut experiatur, necesse est. Quantitas vocis duas habet cautiones: una est, ut tantus sit sonus, quantum loci amplitudo postulabit: altera, ut cui vox est imbecillis, insurgat rarò, rariùs exclamet, sæpe summittat, deflectat sæpe. Qualitas vocis item in duabus maximè cernitur; ut clara sit, ut suavis: claritas augebitur frequenti exercitatione pronunciâdi ea, quæ clamorem habeant, & disputationem, & flexum: suavitas imitatione, suaviter, presseque loquêtium, eaque soni moderatione, quâ vox ad finem

nem usque pura, flexibilis, facilis, aptaque perseveret. V.

Ad motûs, vocisque confirmationem prodest amici prudentis iudicium adhibere, gestum à minori motu, ad maiorem vocem, ab imis sonis ad summos præparare. spiritumq; ut longior fiat, pluribus vel sibus cõtinaua voce pronuntiatis subinde producere.

VI.

Non nisi gratia à DEO precibus expedita, animoq; prius collecto & alacritate quadam excitato, naribus ac pectore (si opus esse videatur) præpurgatis, veste composita cum dignitate quadam ac gravitate, neq; timidus, neque perturbatus ad dicendum accedat.

VII.

In loco ubi dicendû erit consistens antequã orationẽ incipiat, exhibito auditorib; honore, breviuscula mora sibi cõparet attentionẽ.

De ipso dicendi actu.

Cùm actio nihil sit aliud, quàm vocis & gestûs moderatio; constat omnem actionem duabus partibus contineri: sono vocis & corporis motu. Duo igitur regularum genera constituenda sunt: unum quod ad vocis moderationem, alterum quod ad gestus conformandos pertineat: maximè enim solet Auditores permovere, quod simul & vox auribus, & gestus oculis, & verba mentibus impresseruat.

De modo pronuntiandi & vocis moderatione.

Regula I.

Facto silentio, jamq; ad audiendum compositis auditoribus, principium orationis (nisi si sit

si sit abruptum) clarè, suaviterq; pronunciandum est: non clamosè, neq; præcipitanter, sed temperata voce, gravi & distinctâ modulatione.

II.

Absoluto exordio, sono vocis a pertiore narabit orator, acriore confirmabit flexo miseratione, elato sumus affectus, summislo compositos pronuciabit. III.

Vox non ultra vires urgenda. Honorum igitur mediorum præcipuus sit usus: rarior a liorum, minusq; diuturnus: nam summi rumpuntur: imi vim non habent, vox autem media qua nimiam depressione, & elationem fugiet, est longè omnium optima.

IV.

Non diu tamen eodem tenore pronuciabit, nec quasi leget orationem, sed adhibebit vocis varietatem, pro rerum & affectu varietate: atrociam concitate, tristitia flebiliter, mediocriam temperate, grandia cum maiestate quadâ, commutatione voce commutata, Protopopaiâ vel Reticientiam concisa profert: observabit sonum proprium affirmantibus, indignantibus, dolentibus, interrogantibus, mirantibus, vel alio affectu commotis: voces deniq; pro ratione rerum significatarum, vel contracta voce formabit vel erectâ.

V.

Latini accentus exprimantur suaviter sono latinarum literarum proprio, sine tremore vocis, aut cantilatione, sine peregrina vel rustica, vel effeminata vel dura literarum appellatione, sine sibilo, hiatu, balburie, & id gen^o aliis deformitatib^o. Pronuntiatio peregrina

est, quæ Gallicæ, Germanicæ, cæterisque linguis barbaris est propria.

VI.

Cum in oratione neq; tarditas nimia placeat, quia solvit animos inveniendi, difficultatem fatetur, & auditorē cogit expectare; Neq; volubilitas, & celeritas nimia, quia distinctiones, & affectus confundit, verba truncat, nec satis intelligitur. Optima erit promptitudo moderata, quæ vel sola magnā parit admirationem, quemadmodū memoriæ defectus contemptū parit: nemo enim magno pere mirabitur oratorem, qui chartam insperxit, qui titubaverit, qui hæserit, qui repetiērit semel dicta, quantumvis vel tussiendo, vel mungendo, vel spuendo, vel sese inclinādo dissimulantem. VII.

Quamquam neq; dictionum, neq; membrorum, neq; periodorū fines, ita cadere debent, nec ita rapi vel absorberi syllabæ, ut nō intelligantur: molestum tamen est, & odiosum nimis expressè literas, & syllabas singulas velut annumerare. Optimi oratoris est literas nec opprimere, neq; nimis exprimere voces tamen integras proferre, pedes etiam & numeros doctā modulatione nonnunquā servare, præcipuè in finibus sententiarum.

VIII.

Ut oratio distincta sit, observandum est, ubi, & quonam modo inchoanda vel sustinēda sit, ac quasi suspendenda sententia: deniq; ubi & quonam modo deponendi; ubi comma fuerit, vel parva quædā distinctio, brevioribus intervallis utendum: in membris longioribus

gioribus finibusq; sententiarum, eâ modera-
tione respirandum est, ut nec celeritas fati-
get oratorem, neque tarditas afferat tadium
audientibus. IX.

Nemo cum sonitu respiret, aut majorem
spiritûs, ac vocis partem per nares emittat.

X.

Finem orationis, si ad concitandû sit com-
positus, decet continens & intentior sonus, &
concitata pronuntiatio: si ad placandû lenis,
si ad hortandum, erectus ac concinnus, si ad
maiorê, flexus, si ad lætitiã, plenus & jucûd°.

De Gestu.

REGULA I.

Honore auditoribus exhibito, manibus-
que in pulpitem prolatis stet rectus ora-
tor, curamq; ac gravitatem præferens exor-
diatur, idque vel sine ullo manuum motu,
vel non nisi leniter paululumq; ultra sonum
protensâ dextrâ, cum gravi ac tarda in u-
tramque partem laterum flexione, eodem
spectantibus oculis, capite, & humeris sen-
sim obsecundantibus. Quæ quidem late-
rum virilis conversio, totius orationis de-
cursu nunc ad hos, nunc ad illos gestum di-
rigit, tum varietatis gratiã, tum etiam, ut
orator commodius à pluribus videatur, &
audiatur; denique ut inter res ipsas, de qui-
bus agit quasi versetur, singulas ad locos à se
conceptos gestu referens, quo magis & affi-
ci possit, & allicere. Nam Cicero laterum
& totius corporis motu rebus consentiente,
plus agi putat, quàm ipsis manibus. Manûs
autem compositio ad exordiendum, gestus-

R r 5

que

que reliquos eleganter formandos, plerumque, vel ea esse debet, quâ pollice elevato, ceteri digiti leviter inflectuntur, vel qua medius digitus in pollicem contrahitur tribus explicatis, vel qua primus quatuor digitis leniter in summum coëuntibus, manu non procul ab ore, vel pectore ad nos conversa fertur, ac deinde prona, ac paulum prolata laxatur, vel indice, medioq; digito (quod narrationi commune est) pollicis junctis, reliquis duobus remissis: vel si quid monstrandum erit, pollice intus inclinato quatuor digitis remissis. II.

Narrationē decet manus magis prolata, gestusq; liberior. Confirmationem acrior, & variis affectibus, de quibus paulò post dicitur, concitatus. III.

Capitis nutum frequentem in vitio esse constat. Non tamen dedecet aliquando, vel annuendo confirmare, vel renuendo negare, vel capitis in latus inclinatione languorem, vel aversione remotionem, indignationem, execrationem aut concessionem significare, vel dubitationis, admirationis, & similibus affectuum naturæ, motu capitis, obsequi.

IV.

Vultus & aspectus nunc severus sit, nunc blandus: nunc erectus & alacer, nunc submissus, & tristis pro rerum diversitate.

V.

Oculi, nec in trabes, nec in certum aliquem locum stupidè figantur; sed motus animi significant, & vario conjecturas, de quibus dicitur, notent.

VI.

Labra modico motu verba efficiant, quæ nec lingi, nec morderi, nec replicari, nec torqueri, nec porrigi, nec diduci convenit.

VII.

Collum neq; contractum esse decet, neq; tensum; cervicem quoque neque rigidam, neque supinam, sed naturali situ rectam.

VIII.

Dedecet humeros jactare, vel attollere, vel contrahere. IX.

Brachia nec deorsum incomposita pendent, nec sursum ut tela jactentur: dexterum tamen brachium subinde liberius proferre licebit; sed non in tantum, quantum patet ejus longitudo (nisi fortè cum ad res magnas gestu notandas in latus exspatiabitur, explicantibus se in proferenda manu digitis) neq; ut velut ad tectum, aut ad cælum erigatur: verum ut in summis tantum affectibus, & raro vel ad dextram supra oculos, vel ad sinistram supra humeros extendatur. Sinistrum verò brachium pierumque ita tenendum, ut quasi angulum rectum faciat, nisi cum motibus dextri obsecundabit.

X.

Cùm duo sint actionis genera, quæ magis in manuum, quàm reliquarum partium corporis motu cernuntur, aut eam exhibent, quam docet impetus animi, & naturæ: aut eam, quæ curâ, studio, & arte comparatur: utramque & naturalem, & artificiosam actionem orator observabit; ita videlicet, ut motui naturali quendam modum arte ad-

jungat, quo nimia tarditas, nimia celeritas,
& immoderata vastitas evitetur.

XI.

Numeros, argumenta, partes, memora, distributionem, vel in digitos eleganter conspicuo motu digerat: vel motibus quibusdã manũ dextræ perducentibus, seriem numerorum à læva ad latus dextrum: vel repetito quolibet leni dextræ motu significet enumerationem: vel modicã percussione dextræ in sinistram, duobus ultimis digitis dextræ palmam, aut pollicis initium prementibus, pollice ad medios articulos juncto prioribus.

XII.

Supplicabit & invocabit utramque manum vel attollendo, vel submittendo: aut utraque manu vel junctã vel protensã,

XIII.

Aversabitur, execrabitur, negabit, humero sinistro prolato, capite ad dextram vergente, manuq; dextra propellente in lævam: vel utramq; manum in sinistrum latus avertens, vel utramq; aversam abjiciens: vel in latus utramq; distendens: vel demissis superciliis dextram excutiens: vel capite renuens: vel dextrã in sinistrum latus, unde descendebat, resiliente.

XVI.

Interrogabit, dextram manum conversam attollens.

XV.

Urgebit, & instabit alterno motu, nunc totam manum contrahens, nunc totã explicans: vel duos medios pollicis subjiciens, vel indice prono reliquis tribus pollice pressis:
vel

vel summo indice sinistrae leniter apprehenso: vel medio indicis sinistri articulo apprehenso ad vehementiam majorem: vel medio dextrae digito, in pollicem contracto, reliquis tribus explicatis, ac brachio liberiùs prolato

XVI.

Distinguet contraria; transferendo dextram supinam, in sinistrum latus, eadem mox pronam in dextrum relatam, pollice intus inclinato & quatuor digitis remissis: vel summo pollice juncto dextri indicis ungui medio ceteris digitis remissis. Distinguet etiam subinde membra sententiarum, & commota manui dextrae accommodata, & leni percussione; nunc majori, nunc minori, nunc pressa, nunc citata, pro rerum, & affectuum diversitate.

XVII.

Demonstrabit seipsum, manu ad se relatam ubi de se loquitur. Ad res alias demonstrandas, quod attinet, cum septem sint partes motus, quinque earum probantur. Nam dextram, laevamque sursum, deorsum, & ante nos recte ostendimus: sed posteriora gestu retrorsum converso demonstrare, vel circulis, sive gestibus in se redeuntibus uti, vitiosum habetur.

XVIII.

Disputabit summo indicis articulo apprehenso duobus proximis digitis modice curvatis, minimo interim vix inflexo.

XIX.

Exprobrabit tribus digitis pressis, & indice explicato: vel presso medio, reliquis tribus explicatis: vel pressis mediis duobus.

XX.

XX.

Profert rationes manu primùm collectâ, digitis deorsum spectantibus : mox eâdem conversâ, & resolutâ, ut quasi revera aliquid proferat.

XXI.

Timebit pro latâ manu dextrâ ad pectus, quatuor primis digitis in summum coëuntibus, quæ deinde prona, & protensa laxetur.

XXII.

Iraſcetur ſtricto pugno, percussoque pulpito, vel pugno compresso, pectori admoto, voce asperâ, vultu turbato, motibus concitatis, neque vitium erit manu dextrâ ad sinistram, ad humeri altitudinem elevatâ aut femur (si extra suggestum dicetur) percutere : aut contentione incipiendâ, vel finiendâ pede supplodere.

XXIII.

Pœnitebit pressa manu admotâ pectori. Dolebit autem manibus inter se complicatis, vel utrinque dejectis.

XXIV.

Admirabitur manu resupinâ à minimo digito collectâ, flexuq; redeunte explicatâ, & conversâ, oculis in cælum suspicientibus: vel motu dextræ ad sinistram unde descendebat resiliente.

XXV.

Ironiam ostendet utroque indice in latus protenso, vultu paulum averſo.

XXVI.

Asseverabit. dextra remissa, pectori admota: vel manibus quadam gravitate complicatis.

XXVII.

Hortabitur manu dextra, cava, rara, supra que

que altitudinem humeri dextri, gravi motu,
elata,

XXVIII.

Mitigabit animos manu pansa leniter,
parvisque intervallis mota humeris, pau-
lum modestèque assentientibus.

XXIX.

Modum & copiam manibus, vel parum,
vel multum disjunctis ostendet: vocabit ma-
nu sursum flexa: dimittet a versa: minitabi-
tur erecto & moto indice: prohibebit, pro-
mittet, poscet motu, quem his affectibus im-
petus naturæ proprium dedit.

XXX.

Gestus optimè incipitur dextra, à latere si-
nistro simul incipiente sententia: deponitur
autem à dextris unà cum fine sententiæ: Ine-
ptum est gestum sæpe deponere in eadem
sententia, aut sæpe finire motus sinistros.

XXXI.

Sola sinistra rarissimè gestum exhibebit:
sæpe tamen sinistram cum dextra movebit
orator: ut cum ostendet rerum multitudi-
nem, magnitudinem, vastitatem, vel sum-
mos affectus, vel ubi vocem per conduplica-
tionem repetet.

XXXII.

Utraque manus nonnunquam immota
conquiescet: præsertim ubi nullus affectus
assurgit: displicet tamen diuturnâ motûs in-
termissio

XXXIII.

Curandum est, ut varietas gestuum, varie-
tati vocis & verborum respondeat: quod, ut
com-

commodius fiat, quatuor observanda sunt. Primum tota causa videnda, an læta sit, an triftis: deinde partes majores: nam exordio lenis motus, confirmationi verò alacrior: tum sententiæ, quæ variantur affectibus, quibus exprimendis adhibenda est diligentia. Postremò verba singula, quorum aliqua subinde vel cum emphasi, vel aliqua alia significatione proferenda sunt.

XXXIV.

Nemini placet ejusdem gestûs perpetua repetitio: argutiæ tamen & flexus superstitiosi, quos veteres non tradiderunt, procul sunt removendi.

XXXV.

Finis orationis si ad concitandum sit compositus, motus requirit concitatos: si ad placandum, lenes & suaves: si ad tristitiam, tardos ac fractos: si ad lætitiã, alacres, celeres, excitatos.

XXXVI.

Dignitas, & modestia in omni motu magnoperè est observanda, & decorum illud, quod latenti quadam, & inexplicabili ratione aliud est in aliis; quod quidem sine arte non est, neque tamen totum arte tradi potest.

